

KORUMACILIK ve TİCARET SAVAŞI

PROTECTIONISM AND TRADE WAR

Tanju GÜNDÜZ*

ÖZ

Özellikle son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde Donald Trump yönetimi, "Komşunu fakirleştir, kendini zengin et." stratejisini benimseyerek ulusal ekonomik yapılanma altında, dünya çapındaki ticari döngüyü etkisi altına almayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Trump yönetimi Amerikan ekonomisini yeniden güçlü hale getirmek için korumacı politikalara yönelmiştir. Bu kapsamda Donald Trump yönetimi, önce Trans Pasifik Ortaklığı'ndan çekilmiş sonrasında NAFTA'nın ABD lehine güncellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca ulusal güvenliğe tehdit gerekçesiyle, alüminyuma, çeliğe, otomobil ve oto parçalarına ilave vergiler getirmiştir. ABD'nin bu yaklaşımlarına karşılık olarak, Kanada, Meksika, AB ülkeleri, Japonya, Türkiye, Hindistan gibi ülkeler de ABD menşeli ürünlere benzer bir şekilde ilave vergi getirerek uygulamaya koymuştur. Dünya ticaretinde önemli rol oynayan ABD'nin

ABSTRACT

Particularly in recent years, in the United States the Donald Trump administration has adopted the strategy of "Make Your Neighbor poor, make yourself rich." By adopting this strategy, it aims to influence the global trade cycle under national economic structure. In this direction, the Trump administration has turned to protectionist policies in order to reinforce the American economy. In this context, The Donald Trump administration stated that NAFTA should be updated in favor of the USA after withdrawal from the Trans Pacific Partnership. In addition, due to the national security threat, additional taxes were applied on aluminum, steel, automobiles and automobile parts. In response to this approach, the United States, Canada, Mexico, EU countries, Japan, Turkey, countries like India, bringing added tax in a similar manner to products originating in the United States have implemented. The United States, primarily China

* Vergi Müfettiş Yardımcısı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, tanju.gunduz@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0002-3765-8231
Gündüz, T. (Nisan 2019), Korumacılık ve Ticaret Savaşı, *Vergi Raporu*, 235, (140-150).

başta Çin olmak üzere diğer ülkelere karşı da uyguladığı korumacı politikalarının küresel ekonomiye etkisinin değerlendirilmesi ve Türkiye'nin olası ticaret savaşlarına karşı stratejileri makalemizin konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Korumacılık, Ticaret Savaşı, Vergi Savaşı.

JEL Sınıflandırması Kodları: F13, K34

GİRİŞ

Dünyada teknolojinin sürekli ve hızla gelişmesiyle birlikte bilgi alışverişi yaygınlaşmış ve dünya küresel bir köy halini almıştır. Küreselleşmenin etkisiyle ekonomik açıdan dünya genelinde çokuluslu şirketler hâkimiyet sağlamıştır. Bu durum uluslararası rekabeti de beraberinde getirerek şirketleri küresel stratejilere yöneltmiş ve sermayeye küresel bir boyut kazandırmıştır. Sermayenin küreselleşmesi devletleri ekonomiye sınır koymamaya teşvik etmektedir. Bu kapsamda devletlerin ekonomilerini yönlendirirken kullandıkları maliye politikası araçlarından biri olan vergiler oldukça önem arz etmektedir. Bu vergiler uluslararası ticaret vergisi olarak adlandırılmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle artan ticaret ve üretim faktörlerinin hareketliliği, devletleri uluslararası ticarete vergi politikalarını daha cazip hale getirmeye yönlendirmektedir. Ancak devletlerin politik ilişkileri, siyasi çıkarları ve ekonomik konjonktürlerini şekillendirmek amacı, söz konusu vergi politikalarını doğrudan etkileyebilmektedir.

Devletler yerli üreticilerin hem dış pazarda rekabet edebilmelerini sağlamak hem de yerli üreticileri dış rekabetten korumak amacıyla ithalata kota ve tarifeler veya yüksek oranlı gümrük vergileri uygulayabilmektedir. Bu amaçla çalışmamızın ikinci bölümünde korumacılık ve olası

plays an important role in world trade, strategy evaluation and trade wars against Turkey's possible impact on the global economy against the protectionist policies implemented in other countries is the subject of our article.

Keywords: Tax, Protectionism, Trade War, Tax War.

JEL Classification Codes: F13, K34

ticaret savaşlarının küresel ekonomiye ve Türkiye'ye etkisinin değerlendirilmesi üzerinde durulurken üçüncü bölümünde ABD'nin korumacı politikalarına karşı görüşlere yer verilmiştir.

1- KORUMACILIK ve TİCARET SAVAŞLARI

Korumacılık kavramı genel anlamda, *yabancı kökenli malların iç piyasaya girişini sınırlamaya veya iç piyasada yerli malların yabancı kökenli mallara tercih edilmesini sağlamaya yönelik düzenlemeler olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda; ithalat yasakları, miktar sınırlamaları, gümrük vergi harçlarının koyulması, döviz tahsis sınırlamaları gibi çeşitli yöntemler uygulamaya konulmuştur. Başka bir söylemle korumacılık; bir ülkenin yerli üreticilerini her türlü yıkıcı nitelikteki dış rekabet karşısında korunmasını savunan görüşlere dayanan dış ticaret politikası olarak görülmektedir.*¹

Korumacılık politikalarıyla bir ülke, iç piyasayı yerli sanayinin pazarı haline getirme amacı gözeterek yabancı ülke mallarının ülkeye girişine birtakım engeller koymaktadır. Burada hedef, sözü edilen politikalarla birlikte iç pazarı yerli mallara açmak ve yeni gelişen sanayinin korunması ve gelişmesini sağlamaktır. Bu bağlamda korumacılığın iki temel boyutu olduğu söylenebilir: Bunlardan bir tanesi yerli firmalara dış dünya ile rekabet edebilmeleri ve rakiplerine üstünlük sağlamaları

¹ Nuran ERTÜRK, "Ticaret Savaşları ve Dünya Ekonomisine Etkileri", Fiscoeconomia, 2017, s.91.

amacıyla verilen teşvikler; ikincisi ise yine yerli firmalara tanınan düzenleme ayrıcalıklarındır.²

Günümüzde, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Donald Trump yönetimi, 'Önce Amerika' ve 'Amerika'yı Tekrar Büyük Yapmak' söylemleri doğrultusunda, Amerikan iç pazarında iş gücü yaratmak ve Amerikalı üreticilerin üretimlerini ve ticaretlerini canlandırmak için "*Komşunu fakirleştir, kendini zengin et.*"³ stratejisi ile hareket ederek korumacı ticaret politikalarına başvurmaktadır. Özellikle 'ulusal güvenliğin korunması' eksenli jeostrateji söylemi adı altında ulusal ekonomik yapılanma amacıyla yerel girişimcileri kolaylayıp, rakip yabancı yatırımcıları titizce dışlayarak kendilerine avantaj sağlamaya çalışmaktadırlar.

Bu kapsamda Donald Trump yönetimi, ABD'nin politik, ticari ve ekonomik stratejilerini kabul ettirmek adına özellikle Çin'den aldığı birtakım malların vergilerini yüksek oranda artırmış ve ithalatına kısıtlamalar getirmiştir. Ayrıca Çin'de bulunan sanayi kuruluşlarını yeniden kendi ülkesine çekmek için birtakım politika, teşvik ve sübvansiyonlar adı altında önlemler almaya girişmiştir. Bu doğrultuda uygulanacak politikalarla fabrikalar ve sanayi tesislerinin anavatanlarına geri çağrılmaları sonucu üretim ve istihdamı yükselterek refah artışına katkı vermek hedeflenmektedir.

1.1- Dünya Ekonomisinde Çin

Çin, düşük maliyet ile sınıai üretim yapan bir ülke olma avantajını çok iyi değerlendirerek ekonomisini, sanayisini, teknolojisini geliştirmiş ve kendine rekabet avantajı sağlamıştır. Çin'in sağladığı söz konusu rekabet avantajlarından bir kaçını şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Çin'in yeni finansal düzenin öncülüğünü üstlenmek yolunda kurduğu Asya Altya-

pı Yatırım Bankası (Asian Infrastructure Investment Bank AIIB), BRICS Yeni Kalkınma Bankası, BRICS Acil Durum Rezerv Anlaşması, Bölgesel Ekonomik Ortaklık (RCEP) gibi kurumlar Batı merkezli BrettonWoods kurumlarına karşı bir alternatif düzen oluşturmaktadır.

- 2- Pekin'in Asya-Afrika-Avrupa arasında kesintisiz ulaşımı, ticaret ve altyapı girişimini temsil eden "Bir Kuşak Bir Yol" projesi: Söz konusu proje ile Çin Avrasya ekseninde kara, deniz ve hava kanalları ile küresel ticarete tüm dengeleri değiştirmektedir.
- 3- Çin'in 2015 yılında hazırladığı "Çin Mali 2025" planı: Söz konusu plan Çin'i, düşük maliyetli iş gücüne dayanan bir imalat devinden dünya imalat gücü haline dönüştürmek için hazırlanmıştır. Plan, sadece tek bir endüstriyi desteklemek yerine rekabet gücünü artırmak ve inovasyonu teşvik etmek için tasarlanmıştır. Çin, "Çin Mali 2025" planı doğrultusunda endüstriyel ve teknolojik kapasitelerini arttırarak Çin'in 2030'da dünyanın bir numaralı yüksek teknoloji üreticisi olmasını hedeflemektedir. Dolayısıyla Çin, bu teknoloji ve endüstrinin dominant gücü olmayı öngörmektedir.
- 4- Çin'in ABD'li teknoloji üreticilerinin fikri mülkiyet haklarını kullanarak düşük teknoloji üretimden yüksek teknoloji ürünlerinin üretimine yönelmiş ve ABD teknolojisi ile rekabet etme gücü sağlamıştır. Örneğin, Huawei, Apple ile rekabet eder duruma gelmiştir.
- 5- Çin'in, çok ucuz çelik ihracatıyla, Amerikalı çelik üreticisini rekabet edemez hale getirmesi: Çin'in ucuz üretiminin ABD'nin nispeten pahalı üretimini sekteye uğratması

² Aykut Ekici, "Günümüzde Türkiye ve Dünya'da Korumacılık Politikaları ve Uygulamaları", (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1997), s. 5-6.

³ Pooryourneighbor, makeyourselfrich. (Komşunu fakirleştir, kendini zengin et.)

sebebiyle özellikle çelik ihracatı konusunda Çin, ABD'nin dünya çapında çelik ticareti yapmasını yüksek oranda engellemiştir.

Çin'in bu denli gelişmesi ve büyümesi hem ABD'nin ekonomisine zarar vermiş hem de dünya ticaretinde ABD'nin ekonomik gücünü tehdit etmiştir. Bu bağlamda Trump'ın Beyaz Saray'daki ekonomi danışmanı Peter Navarro, "Pekin'in yeni teknoloji sanayisine egemen olmaya yönelik atılan planı" diye adlandırdığı şeyin hoş görülmeceğini; Çin'in "stratejik teknolojiler" alanındaki yatırımlarının "Amerika'nın imalat ve savunma sanayi altyapısı"na yönelik en büyük riski oluşturduğunu ve "ekonomik güvenliğin ulusal güvenlik olduğunu" ifade etmiştir.⁴ Ayrıca, Amerikan Fikri Mülkiyet Hırsızlık Komisyonu'nun 2017 raporunda, fikri mülkiyet hırsızlığının Amerikan ekonomisine maliyetinin yıllık 225 milyar dolar ile 600 milyar dolar arasında olduğu belirtilmiştir.⁵

Bu bağlamda Donald Trump yönetimi ekonomik ulusal güvenliği tehdit ettiği gerekçesiyle, Çin'den ithal edilen ve aralarında alüminyum, çelik, uçak parçaları, otomobil ve bilgisayar ekipmanlarının da bulunduğu 34 milyar dolar tutarındaki 800'den fazla üründen yüzde yirmi beş ek gümrük vergisi alınması kararı almıştır. Bununla birlikte, ABD Başkanı Donald Trump, kişisel sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımında Amerikalı teknoloji devi Apple'a ürünlerini Çin yerine ABD'de üretmesi çağrısında bulunmuştur. Şir-

ketin ürünlerini Çin'de üretmeye devam etmesi durumunda vergi tarifelerden etkileneneğine işaret eden Trump, "Apple ürünlerinin fiyatları Çin'e getirebileceğimiz devasa tarifeler nedeniyle artabilir. Bunun sıfır vergili hatta vergi teşvikli kolay bir çözümü var. Ürünlerinizi Çin yerine ABD'de üretin. Fabrikalarınızı inşa etmeye şimdi başlayın. Heyecan verici." ifadelerini kullanmıştır.⁶

ABD'nin bu yaklaşımına karşılık olarak Çin hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri'nden ithal edilen birtakım ürünlere yüzde on beş ila yirmi beş oranında vergi uygulamaya koymuştur.

Ayrıca Trump yönetimi, Trans Pasifik Ortaklığından⁷ çekilmiş, sonrasında NAFTA'nın⁸ ABD lehine güncellenmesi gerektiğini belirtmiştir. ABD'nin bu yaklaşımlarına karşılık olarak, Kanada, Meksika, AB ülkeleri, Japonya gibi ülkeler de ABD menşeli ürünlere benzer bir şekilde ilave vergi getirerek uygulamaya koymuştur.

Uluslararası ticarete görülen bu kısasa kısas yaklaşımı bir vergi savaşının sinyallerini vermektedir. Tarihteki örneklerine bakıldığında vergi savaşları dünya ticaretinde daha da kötü sonuçlar doğurmuştur. Dünyada en büyük vergi savaşını başlatan Smoot-Hawley Yasası,⁹ 1930'da yaşanan Büyük Buhran'ın derinleşmesine ve yayılmasına neden olmuş hatta II.Dünya Savaşının başlangıcında önemli rol oynamıştır.¹⁰

Günümüzde ticaret savaşı, ülkelerin birbirlerine karşı artırdıkları gümrük vergileri üzerinden

⁴ <https://www.wsws.org/tr/articles/2018/06/25/pers-j25.html> (Erişim Tarihi: 14 Aralık 2018)

⁵ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/trumpan-cine-karsi-fikri-mulkiyet-kararnamesi-329198.html> (Erişim Tarihi :04 Ocak 2019)

⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/trumpan-applea-abdde-uretim-cagrisi-40952216>(ErişimTarihi:05 Aralık 2018)

⁷ 05 Ekim 2015 tarihinde ABD, Avustralya, BruneiDarüs-Selam, Kanada, Japonya, Malezya, Meksika, Peru, Singapur, Şili, Vietnam ve Yeni Zelandadan oluşan 12 Pasifik ülkesinin imzaladığı ticaret anlaşmasıdır.

⁸ ABD,Kanada ve Meksika ülkeleri arasında imzalanan anlaşmadır. NAFTA antlaşması uyarınca bazı tarım ürünleri bir süre daha korumacılık kapsamında bırakılmak kaydıyla üye ülkeler arasındaki ticarete uygulanan gümrük vergileri bazı istisnalar dışında belirlenen süreç içinde sıfırlanacaktır.

⁹ ABD'nin 1930 tarihli Tarife Kanunu

¹⁰ Eichengreen, B. (1986) "ThePoliticalEconomy of theSmoot-HawleyTariff" Freiden J. International PoliticalEconomy 4th Edition, p. 45.

yapılmaktadır. Gümrük vergisi, bir ülkenin, daha çok belli bir tür ithal ürüne, ülkeye girişinde gümrükte vergi koymasını ifade etmektedir. ABD'nin artırdığı gümrük vergileri, olası yıkıcı sonuçlarıyla birlikte, karşılıklı olarak yükseltilecek bir gümrük vergileri sarmalını harekete geçirmektedir. Çünkü dış ticaretten kazanç sağlamak amacıyla yapılan bu politikalar, ülkeler arasında ticaret savaşlarına dönüşmektedir. Dolayısıyla bu durum, dünyada ülkelerin birbirlerine açtıkları vergi savaşı adı altında ticaret savaşlarının başladığını fiilen göstermektedir. Çünkü vergi savaşı ticaret savaşlarında kullanılan bir kozdur.

1.2- Ticaret Savaşı

Ticaret savaşı, herhangi bir hammaddenin ülkesine girişine gümrük vergisi ve kota ile bariyerler koyan ülkeye söz konusu hammaddenin ihracatçısı ülkelerin de ilk ülkenin önemli ihraç ürünlerine benzeri misillemede bulunmasını ifade etmektedir.¹¹ Başka bir ifadeyle ticaret savaşı, dünya çapındaki farklı ülkelerin sahip olduğu farklı kaynakları elde edebilmek adına, dünya güçlerinin ekonomi üzerinden birbirleri ile verdiği mücadelelere verilen isimdir.¹² Dolayısıyla ticaret savaşı, korumacı ekonomi politikalarının sonuçlarından biridir.

Çağımız ekonomisi, küreselleşmenin etkisiyle serbest ticarete dayalı bir iktisadi yapıyla yürütülmektedir. Ancak dünya ticaretinde pay ve söz sahibi olan ABD'de Donald Trump yönetiminin ulusal ekonomik çıkarlarını destekleme düşüncesi nedeniyle, serbest ticaret yerine korumacı bir ekonomi modelini benimseyip uygulaması başta Çin olmak üzere diğer ülkelerin de aynı politika izleyerek ABD'ye karşılık vermesi dünya ekonomisinde, patlayıcı çatışma ve belirsizliğe neden olmakla birlikte bu durumun olası küresel

krize dönüşebileceği algısı çok yüksektir. Çünkü dünyada ekonomik küreselleşme sürecinde, yoğunlaşan ticari faaliyetler nedeniyle ülkelerarası karşılıklı bağımlılık, işbirliği ve benzerlik artmaktadır. Ticaret bağlantıları arttıkça da ulusal ilişkiler değişmekte, uluslararası tercihler gelişmekte, yaygınlaşmakta hatta mecburiyete dönüşmektedir. Dolayısıyla dünyada meydana gelen ticaret savaşlarının küresel ekonomi üzerinde domino etkisi de büyük olacaktır. Bu durum ile ilgili olarak örnek verecek olursak; İtalyan bir otomobil mimarı tarafından çizilen yeni bir otomobil modeli, bir Japon firması tarafından, Meksika'da, Kanada çeliği ile üretiliyorsa, Meksika'dan yapılacak otomobil ithalatına yüksek vergi koyacak olan Amerika Birleşik Devletleri'nin etkileyeceği kesim çok büyük olacaktır. Buna ilk tepki Meksika'dan başlayıp Kanada, Japonya ve İtalya çerçevesinde devamı edecektir. Sonuçta denize atılan bir taşın yaratacağı dalga etkisi gibi giderek büyüyecektir. Bu durumda birincil ve ikincil etki-tepki zincirinin ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.¹³ Çünkü dünyada çok mallı ve çok ülkeli bir ticaret söz konusudur. Bu misillemelerin karşılıklı olarak artması uluslararası ticaretin kısıtlanmasına yol açarak olası küresel ekonomik krize neden olacaktır. Ayrıca yeterince gelişmemiş olan ekonomileri nedeniyle az gelişmiş ülkeler ticaret savaşlarına katılma olanağı bulamamakta ve bu ticaret savaşından en ağır şekilde etkilenenler olmaktadır. Bu durum ülkelerarası ekonomik farklılıkların derinleşmesine, güçlü ekonomilerin daha da güçlenmelerine sebep olurken diğer yandan güçlü olmayan, üretimi ve gelişimi yabancı kaynaklara bağlı olan ülkelerin daha derin krizlere girmesine sebep olmaktadır.

Hatta ticaret savaşları askeri çatışmaları bile gündeme getirebilmektedir. Bu bağlamda Frede-

¹¹ <http://amerikabulteni.com/2018/03/07/ticaret-savasi-nedir-ve-neden-herkes-bunu-konusuyor/> (Erişim Tarihi: 18 Aralık 2018)

¹² Öznur Gökçe Altınbaş, "Dünya Ticaret Savaşları", Vergi Dünyası Dergisi, Say:446, 2018,s.93.

¹³ Öznur Gökçe Altınbaş, "Dünya Ticaret Savaşları", Vergi Dünyası Dergisi, Say:446, 2018, s.94-95.

ric Bastiat “Malların geçmesine izin verilmeyen sınırlardan askerler geçer.” şeklinde açıklamada bulunmuştur.¹⁴ Ayrıca, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron da bu konu ile ilgili olarak, “Ekonomik ulusalçılık savaşa yol açar.” şeklinde açıklama yapmıştır.

1.3- ABD Yönetiminin Başlattığı Ticaret Savaşının Türkiye'ye Etkisi

Rahip Brunson'ın Türkiye'de casusluk yaptığı gerekçesiyle tutuklanması, NATO üyesi ve ABD müttefiki konumunda olan Türkiye'nin Rusya'dan S-400 Savunma sistemlerini satın alması gibi siyasi sebepler nedeniyle ABD, Türkiye'den ithal ettiği alüminyum ve çeliğin gümrük vergilerini artırmıştır. Ayrıca ABD, Türkiye'nin satın aldığı F-35 uçaklarının Türkiye'ye tesliminin 90 gün süreyle askıya alınmasını 2019 savunma bütçesiyle

ile ilgili yasaya koyarak onaylamıştır. Türkiye de ABD'nin bu adımlarına karşı misilleme kararları almış olup ABD'den ithal edilen 22 çeşit dayanıksız ve dayanıklı tüketim ürününe ek gümrük vergileri uygulamıştır. Sonuç olarak, ticari olmayan olaylardan kaynaklanan bir ABD – Türkiye ticaret savaşı başlamıştır. Hatta bununla ilgili olarak CNN International ABD borsalarındaki düşüşü “Türkiye ile ticari savaş ABD borsalarını batırdı.” başlığıyla duyurmuştur.¹⁵

Oysaki ABD'nin Türkiye'ye yaptırım uygulamasının temel nedeni aslında ekonomik veya ticari olaylar değil siyasal olaylardır. Ancak Türkiye'yi bu noktaya getiren de ABD'nin yaklaşım-larıdır.

Aşağıdaki yer alan Tablo-1'de ABD ve Türkiye'nin 2017- 2010 yılları arasındaki dış ticaret verilerine yer verilmiştir.

Tablo 1: ABD - Türkiye Dış Ticaret Verileri

Yıllar	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Türkiye'nin Toplam ihracatı (Bin USD)	156 992 940	142 529 584	143 838 871	157 610 158	151 802 637	152 461 737	134 906 869	113 883 219
ABD'ye Yapılan İhracat (Bin USD)	8 654 268	6 623 347	6 395 842	6 341 841	5 640 247	5 604 230	4 584 029	3 762 919
ABD'ye yapılan yıllık ihracat, toplam içindeki payı (%)	5,5	4,6	4,4	4	3,7	3,7	3,4	3,3
Türkiye'nin Toplam İthalatı (Bin USD)	233 799 651	198 618 235	207 234 359	242 177 117	251 661 250	236 545 141	240 841 676	185 544 332
ABD'den Yapılan İthalat (Bin USD)	11 951 744	10 867 793	11 141 462	12 727 562	12 596 170	14 130 546	16 034 121	12 318 745
ABD'den yapılan yıllık ithalatın toplam içindeki payı (%)	5,1	5,5	5,4	5,3	5	6	6,7	6,6

Kaynak: TÜİK¹⁶

¹⁴ Bican Şahin, “Serbest Ticaret Aracılığıyla Barış ve Refah: Liberal Bir Perspektif”, Özgürlük Araştırmaları Derneği, Nisan, 2016, <http://www.ankarareview.com/serbest-ticaret-araciligiyla-baris-ve-refah-liberal-bir-perspektif/> Erişim Tarihi:29.11.2018.

¹⁵ <http://www.gazetevatan.com/-turkiye-ile-ticaret-savasi-abd-borsalarini-batirdi--1191445-dunya/> (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2018)

¹⁶ http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 (Erişim Tarihi: 04 Ocak 2019)

Tablo-1’de de görüleceği üzere, ABD ile Türkiye arasındaki ticaretten ABD kazançlı çıkmaktadır.

Aşağıdaki yer alan Tablo-2’de ise 2017 yılındaki ABD ve Türkiye’nin dünyadaki ticaret ilişkisi genel olarak yer almaktadır.

Tablo 2: ABD-Türkiye’nin Dünyadaki Ticaret Verileri

2017	ABD	Türkiye
GSYH (Milyar USD)	19.390,60	849,5
Dünya GSYH’sinde pay (SAGP, %)	15,3	1,7
Mal İhracatı (Milyar USD)	1.546,30	157
Mal İhracatı / GSYH (%)	8	18,4
Mal İthalatı (Milyar USD)	2.342,00	233,8
Mal İthalatı / GSYH (%)	12	27,5
Dışticaret Dengesi (Milyar USD)	-795,7	-76,8
Dışticaret Dengesi/GSYH (%)	-4,1	-9
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	66	67,2

Kaynak: TÜİK¹⁷

Tablo-2’de de görüleceği üzere, dünya GSYH’sindeki payı yüzde 15,3 olan ABD, dünyaya, GSYH’sinin yüzde 8’i kadar mal satarken (ihracat) yüzde 12’si kadar da mal satın almakta (ithalat) ve GSYH’sinin yüzde 4,1’i kadar bu alışverişten açık vermektedir. Buna karşılık dünya GSYH’sindeki payı yüzde 1,7 olan Türkiye, dünyaya GSYH’sinin yüzde 18,4’ü kadar mal satarken, dünyadan da yüzde 27,5’i kadar mal satın almakta ve GSYH’sinin yüzde 9’u kadar açık vermektedir. ABD’nin %4,1 açıklık çıkmasına karşılık Türkiye’nin yüzde %9 açık vererek çıkması, dış ticaret açısından ABD’den çok Türkiye aleyhinedir. Bu nedenle ABD’nin Çin, Japonya ve Avrupa ülkelerine karşı başlattığı ticaret savaşlarından farklı olarak Türkiye’ye karşı başlatmış olduğu ticaret savaşı ekonomik nedenlerden kaynaklanmamaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) raporunda, ABD ve Çin arasında yaşanan ticaret savaşının derinleşmesi ve korumacı ekonomik tedbirlerin tekrar yürürlüğe girmesi ha-

linde dünya ekonomisinin bundan zarar göreceği uyarısında bulunurken, Türkiye’yi bu durumdan en fazla zarar gören ülkeler arasında göstermiştir. Çünkü raporda, 2060 yılına kadar gayri safi yurt içi hasılaya olumlu etkisi açısından serbest ticaretten en fazla faydalanacak ülkeler içinde Türkiye ilk sırada yer almaktadır.¹⁸

Türkiye’nin ihracat piyasasını çeşitlendirme arayışını da hızlandıracak bu gelişme uzak ve yakın pazarlara (Afrika, Asya, Latin Amerika gibi) daha yoğun ilgiyi gerekli kılacaktır. Dolayısıyla Türkiye ve gelişmekte olan ülkelerin hızlı ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmeleri ve kendilerine karşı uygulanacak haksız rekabet politikalarından korunmaları için kullanabilecekleri en etkili silah seçici ve stratejik yeni korumacılık politikalarıdır. Yükselen bir ekonomi ve gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’nin de Dünya Ticaret Örgütü’nün temsil ettiği uluslararası ticaret rejimi tarafından onaylanmayan geleneksel korumacılık politikalarından ziyade modern ve daha sofistike yeni korumacılık

¹⁷ http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 (Erişim Tarihi: 04.01.2019)

¹⁸ <https://tr.euronews.com/2018/07/12/oecd-ticaret-savas-en-fazla-turkiye-yi-etkiler> (Erişim Tarihi 21.12.2018)

yöntemleriyle stratejik gördüğü sektörleri desteklemesi önemlidir.¹⁹

Dolayısıyla OECD raporunda, serbest ticarete yönelik korumacı müdahalelerin Türkiye'yi büyüme açısından en fazla etkilenme riski olan ülkeler konumuna getirdiği belirtilmektedir.

Türkiye'nin hem kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek hem de dış ülkelere üretim fazlasını satabilecek düzeyde üretim yapması gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye "Global düşün, yerel hareket et." stratejisi ile hareket ederek özellikle bilim, sanayi, teknoloji, havacılık, uzay, insansız hava araçları, petro-kimya, genetik, optik, nanoteknoloji, yeni malzeme teknolojileri, yazılım ve ilaç sanayi gibi stratejik sektörlerde yerli üreticileri güçlendirmeli ve dış piyasada söz ve pay sahibi olmalıdır. Dolayısıyla olası bir ticaret savaşında ticari alternatifleri ve dünya çapındaki pazar alanı çok olacağından etkilenme ya minimum olacak ya da olmayacaktır.

2- ABD'NİN KORUMACI POLİTİKALARINA KARŞI GÖRÜŞLER

Çin Devlet Başkanı XiJinping, "Ticaret savaşlarından hiç kimsenin kazançlı çıkamayacağını belirterek yerli ekonomiyi korumaya yönelik ekonomik politikalar uygulamak, tıpkı kendini karanlık bir odaya kilitlemek gibidir. Rüzgar ve yağmur dışarıda tutulabilir belki, ama içeri ışık ve hava da girmez." şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.²⁰

Almanya Başbakanı Angela Merkel, ABD Başkanı Trump'ın politikalarını eleştirerek dünyanın sorunlarının korumacı politikalar ile çözülemeyeceğine işaret etmiştir.²¹

G-7 ülkeleri (Almanya, ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Kanada) zirvesi bildirgesinde, "Kurallara dayalı uluslararası ticaret sisteminin kritik rolünü vurguluyor ve korumacılığa karşı mücadele etmeye devam ediyoruz. Mümkün olan en kısa sürede ticareti daha adil hale getirmek için tarife engellerini, tarife dışı engelleri ve sübvansiyonları azaltmak için elimizden gelenin en iyisini yapacağız." açıklamalarına yer verilmiştir.²²

Ayrıca, Kanada'da yapılan Maliye Bakanları G-7 toplantısında ABD'nin bu uygulamaları gündeme gelmiştir. ABD dışındaki ülkeler G-6 olarak korumacılık diye nitelendirdikleri uygulamalar konusunda sert bir açıklama yapmışlardır. Dönem Başkanı Kanada Ticaret Bakanı "Başkanlık Açıklaması" şeklinde bir açıklama yapmıştır. Açıklamada, "Gümrük tarifesi artışlarının yanıtlanması gerektiği, geleneksel olarak grubu bağlayan değerleri zayıflattığı belirtilmiş ve ABD'nin tek taraflı ticari hareketinin olumsuz sonuçlarına dikkat çekilmiştir. Açıklamada ABD'nin dostlarına ve müttefiklerine ulusal güvenlik nedeniyle konulan tarifelerin açık ticareti ve küresel ekonomiye güveni sarsmakta olduğu" belirtilmiştir.²³

ABD'nin bu yaklaşımı ile ilgili olarak Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, "Bu karar yalnızca yasadışı değil, birçok açıdan bir hatadır. Ekonomik ulusalcılık savaşa yol açar. 1930'larda olan şey, tam olarak budur. Ticaret savaşı kimse için iyi değildir. Dost ve müttefik ülkeler arasında ticari yaptırımları haklı göstermek için ulusal güvenlik gerekçesi göstermek uygunsuzdur. Amerikan çıkarları dâhil çıkarlarımız ve değerlerimiz çok taraflılık sayesinde inşa edilmiştir.

¹⁹ <https://kriterdergi.com/ekonomi/trumpin-korumaciligi-ve-ticaret-savaslari> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2018)

²⁰ Sadık Ünay, Şerif Dilek, "Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları, Analiz Dergisi, Sayı:228, 2018, s. 19

²¹ Sadık Ünay, Şerif Dilek, "Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları, Analiz Dergisi, Sayı:228, 2018, s. 19

²² <https://tr.euronews.com/2018/06/09/g7-zirvesinin-sonuc-bildirgesi-ticari-anlasmazliklara-son-vermedi>.Erişim Tarihi:29 Kasım2018.

²³ Bozkurt Aran, "Küresel Ticaret Savaşları: "Hazırlık Atışları Başladı mı?", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Haziran, 2018.

Tarihe bakarsak, izolasyonizm Amerikan halkı için kötüdür. G7 bildirisinin içeriği, 7 ülkenin hepsi tarafından imzalanması iradesinden daha güçlü olmalıdır. İlkesel olarak 6+1 tipi anlaşmayı dışlamamalıyız. G6 tek başına 1'den büyüktür." şeklinde açıklama yapmıştır. Ayrıca Emmanuel Macron, yükselen milliyetçiliğin küresel refahı tehdit ettiği uyarısında bulunmuştur.²⁴ Bununla birlikte, Fransa Cumhurbaşkanlığı ofisinden yapılan açıklamada, "Uluslararası işbirliği öfke krizleri ve düşülmemiş açıklamalarla dikte edilemez." şeklinde belirtilmiştir.²⁵

AB Konseyi Başkanı Donald Tusk, "ABD'nin kurallara dayalı uluslararası düzene meydan okunmasından endişe duyuyoruz." şeklinde açıklamada bulunmuştur.²⁶

Alibaba kurucusu JackMa, "Ticaret savaşı bu dünyadaki en aptalca şey, kimse serbest ticareti durduramaz." şeklinde açıklamada bulunmuştur.²⁷

Başbakan Eski Yardımcısı Mehmet Şimşek, "ABD'nin küresel ticaret savaşını başlatacak noktada hareketler yaptığını, ticaret savaşlarının fiilen başladığını bunun dünya ekonomisi açısından çok sıkıntılı bir durum olduğunu" belirtmiştir.²⁸

İsviçre Merkez Bankası (SNB) Başkanı Thomas Jordan, "Artan global ticari gerilimlerin İsviçre Frangı'nı sarsabileceği ve İsviçre'nin büyük ölçekli bir ticaret savaşında en ağır darbeyi alacak ülkeler arasında olabileceğini" belirtmiştir.²⁹

Rusya Enerji Bakanı Alexander Novak, "Ticaret politikalarındaki "korumacılık" ve artan ticari gerilimlerin küresel enerji için büyük risk oluşturduğunu." belirtmiştir.³⁰

Serbest ticaretin hâkim olduğu günümüzde dünya ekonomisinde meydana gelen ticaret savaşları, uluslararası ticareti sınırlandırarak küresel ekonomiyi daraltacak ve yavaşlatacaktır. Bu durum küresel ekonomik krize hatta bir dünya savaşına bile neden olabilecektir.

SONUÇ

Günümüzde sanayi, teknolojinin hızla gelişmesi durumu sermayeye küresel bir boyut kazandırmıştır. Sermayenin küreselleşmesi dünyada serbest ticaret ekonomi modelini yaygınlaştırmış olup ülkeler arasındaki milli sınırları ekonomik açıdan ortadan kaldırmıştır. Küreselleşme dünyayı küçük bir köy haline getirmiş olup dünyada çok mallı ve çok ülkeli ticareti doğurmuştur. Bu nedenle ülkeler arasında artan ticari faaliyetler, ülkelerin birbirlerine karşı bağımlılığını işbirliğini artırmıştır.

Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde Trump yönetimi Amerikan iç pazarında iş gücü yaratmak ve Amerikalı üreticilerin üretimlerini ve ticaretlerini canlandırmak amacıyla korumacı bir ekonomiye geçmiş ve bu kapsamda özellikle ihracat ile büyüyen başta Çin olmak üzere, Uzak Doğu ülkeleri, Avrupa Birliği ülkeleri, Kanada, Meksika, Japonya ve diğer ülkelerden aldığı birtakım ürünlere ilave gümrük vergileri ve ithalat kısıtlamaları getirmiştir. ABD'nin bu yaklaşımına karşılık olarak da söz konusu ülkelerin de aynı şekilde misilleme yapması dünyada ticaret savaşlarını yeniden başlatmıştır.

Serbest ticaretin sonucu olarak günümüzde çok mallı ve çok ülkeli ticaret yaygındır. Bu du-

²⁴ <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201806081033784050-trum-gyedi-kavga-gurultu/>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2018.

²⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-fransadan-abdye-cok-sert-aciklama-40863455> Erişim Tarihi: 29 Kasım 2018.

²⁶ <https://www.sabah.com.tr/dunya/2018/06/08/g7-zirvesinde-abd-endisesi> Erişim Tarihi: 29 Kasım 2018.

²⁷ <https://tr.sputniknews.com/asya/2018110610366012883-alibaba-kurucusu-jack-ma-ticaret-savasi-aciklamasi/>

²⁸ <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201803051032494900-mehmet-simsek-abd-ticaret-savasi/> (Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018)

²⁹ <http://www.finansgundem.com/haber/ismvire-frangi-icin-kotumser-tahmin/1356860> (Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018)

³⁰ <https://www.milligazete.com.tr/haber/1704902/ticaret-savaslari-enerji-guvenligini-tehdit-ediyor> (Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018)

rum olası ticaret savaşlarının küresel ekonomi üzerinde domino etkisini de kaçınılmaz hale getirmektedir. Çünkü ticaret savaşları uluslararası ticaretin kısıtlanmasına yol açarak küresel ekonomik krize neden olacaktır. Hatta tarihteki olaylardan hareketle ticaret savaşları, askeri çatışmaları bile ortaya çıkarabilmektedir.

Türkiye'nin de sertleşen ticaret savaşlarında ayakta kalmasını sağlayacak yeni korumacılık stratejileri hazırlaması gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye 'nin hem kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek hem de dış ülkelere üretim fazlasını satabilecek düzeyde üretim yapması gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye "Global düşün, yerel hareket et." strateji ile hareket ederek özellikle bilim, sanayi, teknoloji, havacılık, uzay, insansız hava araçları, petro-kimya, genetik, optik, nanoteknoloji, yeni malzeme teknolojileri, yazılım ve ilaç sanayi gibi stratejik sektörlerde yerli üreticileri güçlendirmeli ve dış piyasada söz ve pay sahibi olmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABD'nin 1930 tarihli Tarife Kanunu.
- ÜNAY, S. ve DİLEK, Ş. (2018). "Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları, Analiz Dergisi, Sayı 228, s. 7-26
- ARAN, B. (2018) "Küresel Ticaret Savaşları: "Hazırlık Atışları Başladı mı?", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. Haziran 2018.
- ŞAHİN, B. (2016). "Serbest Ticaret Aracılığıyla Barış ve Refah: Liberal Bir Perspektif", Özgürlük Araştırmaları Derneği. Nisan 2016. <http://www.ankarareview.com/serbest-ticaret-araciligiyla-baris-ve-refah-liberal-bir-perspektif/>. Erişim Tarihi: 29 Kasım 2018.
- ALTINBAŞ, Ö.G. (2018). "Dünya Ticaret Savaşları", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 446, s. 92-95
- ERTÜRK, N. (2017). "Ticaret Savaşları ve

Dünya Ekonomisine Etkileri", Fiscoeconomia, s. 88-112

- EKİCİ, A. (1997). "Günümüzde Türkiye ve Dünya'da Korumacılık Politikaları ve Uygulamaları", (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) Eskişehir.
- <https://tr.sputniknews.com/asya/201811061036012883-alibaba-kurucusu-jack-ma-ticaret-savasi-aciklamasi/>. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018.
- <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201803051032494900-mehmet-simsek-abd-ticaret-savasi/>. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018.
- <http://www.finansgundem.com/haber/isvicre-frangi-icin-kotumser-tahmin/1356860>. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018.
- <https://www.milligazete.com.tr/haber/1704902/ticaret-savaslari-enerji-guvenligini-tehdit-ediyor>. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018.
- <https://www.dunya.com/dunya/abd-nin-ticaret-acigi-10-yilin-zirvesine-cikti-haberi-434099>. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018.
- <https://tr.euronews.com/2018/06/09/g7-zirvesinin-sonuc-bildirgesi-ticari-anlasmazliklara-son-vermedi>. Erişim Tarihi: 29 Kasım 2018.
- <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201806081033784050-trum-gyedi-kavga-gurultu/>. Erişim Tarihi: 29 Kasım 2018.
- <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-fransadan-abdye-cok-sert-aciklama-40863455>. Erişim Tarihi: 29 Aralık 2018.
- <https://www.sabah.com.tr/dunya/2018/06/08/g7-zirvesinde-abd-endisesi>. Erişim Tarihi: 29 Kasım 2018.
- <https://tr.euronews.com/2018/07/12/oecd-ticaret-savas-en-fazla-turkiye-yi-etkiler>. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2018.

- <https://kriterdergi.com/ekonomi/trumpin-korumaciligi-ve-ticaret-savaslari>. Erişim Tarihi: 20 Aralık 2018.
- <http://www.gazetevatan.com/-turkiye-ile-ticaret-savasi-abd-borsalarini-batirdi--1191445-dunya/>. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2018.
- <http://amerikabulteni.com/2018/03/07/ticaret-savasi-nedir-ve-neden-herkes-bunu-konusuyor/>. Erişim Tarihi: 18 Aralık 2018.
- <https://www.wsws.org/tr/articles/2018/06/25/pers-j25.html>. Erişim Tarihi: 14 Aralık 2018.
- <http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/trumpan-applea-abdde-uretim-cagrisi-40952216>. Erişim Tarihi: 05 Aralık 2018.